

Istota i znaczenie Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli dla rozwoju duchowego chrześcijanina

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem naukowym niniejszego artykułu jest przedstawienie istoty *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli, ich realizacji w rekolekcjach ignacjańskich oraz ukazanie ich znaczenia dla życia duchowego chrześcijanina.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problemem badawczym rozpatrywanym w niniejszym artykule jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: na czym polega istota *Ćwiczeń duchowych* i jakie jest ich znaczenie dla rozwoju życia duchowego chrześcijanina? W przeprowadzonych badaniach zastosowano metodę analizy i syntezy literatury.

PROCES WYWODU: W pierwszej części artykułu został przybliżony bezpośredni związek pomiędzy nawróceniem Ignacego, przeżyciem przez niego wielu łask mistycznych, szczególnie w Manresie, a powstaniem książeczki *Ćwiczeń duchowych*. W drugiej części artykułu przedstawione zostały fragmenty świadectw rekolektantów, którzy dzięki metodzie i treści *Ćwiczeń duchowych* pogłębili swoje życie duchowe.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Rezultatem badań jest opis procesu nawrócenia Ignacego Loyoli. Proces ten miał bezpośredni wpływ na powstanie *Ćwiczeń duchowych*, które stały się powszechnym narzędziem pomocnym do rozwoju duchowego wielu chrześcijan. Świadectwem tego są wypowiedzi uczestników rekolekcji ignacjańskich, którzy reprezentują różne grupy społeczne i profesje. Przeżyli oni wewnętrzną przemianę dzięki *Ćwiczeniom duchowym* św. Ignacego Loyoli.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Świadectwa rekolektantów zarówno tych sprzed wieków, jak i dzisiejszych potwierdzają, że *Ćwiczenia duchowe* św. Ignacego Loyoli stanowią ważne narzędzie rozwoju duchowego. Choć powstały prawie pięć wieków temu jako owoc duchowych przeżyć ich Autora, nadal wychowują chrześcijan do coraz głębszej relacji z Bogiem.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **IGNACY LOYOLA, ĆWICZENIA DUCHOWE, NAWRÓCENIE, PRZEŻYCIA MISTYCZNE, ROZEMNIACZENIE DUCHOWE**

ABSTRACT

The Essence and Meaning of the Spiritual Exercises of St. Ignatius Loyola for the Christian's Spiritual Development

RESEARCH OBJECTIVE: The research aim of this article is to present the essence of the *Spiritual Exercises* of St. Ignatius Loyola, their implementation in Ignatian retreats, and to show their meaning for the spiritual life of the Christian.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem considered in this paper is the search for an answer to the question: what is the essence of the *Spiritual Exercises* and what is their meaning for the development of the spiritual life of the Christian? In the conducted research the method of analysis and synthesis of literature was applied.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The first part of the article explains the direct relationship between Ignatius' conversion, his experience of many mystical graces, especially in Manresa, and the writing of the book of the *Spiritual Exercises*. The second part of the article presents excerpts from the testimonies of retreatants who have deepened their spiritual lives through the method and content of the *Spiritual Exercises*.

RESEARCH RESULTS: The research results comprise a description of Ignatius Loyola's conversion process that directly influenced the writing of the *Spiritual Exercises*, which have become a common tool to help many Christians in their spiritual development. This is evidenced by the testimonies of participants in Ignatian retreats from various social groups and professions who have experienced inner conversion through the *Spiritual Exercises* of St. Ignatius Loyola.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: Testimonies of retreatants given both centuries ago and today confirm that the *Spiritual Exercises* of St. Ignatius Loyola appear an important tool for spiritual development. Although they were created almost five centuries ago as the fruit of the spiritual experiences of their author, they still bring up Christians to deeper relationship with God.

→ **KEYWORDS:** **IGNATIUS LOYOLA, SPIRITUAL EXERCISES, CONVERSION, MYSTICAL EXPERIENCES, SPIRITUAL DISCERNMENT**

Wstęp

Ojciec General Towarzystwa Jezusowego Arturo Sosa SJ 27 września 2019 roku ogłosił Rok Ignacjański 2021-2022. Trwa on od 20 maja 2021 roku do 31 lipca 2022 roku. W tym czasie całe Towarzystwo Jezusowe w łączności ze swoimi przyjaciółmi i z całym Kościołem celebrowało jubileusz 500-lecia nawrócenia św. Ignacego Loyoli (20 maja 1521 r.) oraz 400-lecia jego kanonizacji (12 marca 1622 r.). Mottem obchodów Roku Ignacjańskiego, nawiązującym do słów samego św. Ignacego, jest zdanie: „Widzieć wszystkie

rzeczy jako nowe w Chrystusie” (zob. Loyola, 2018, nr 30). Jubileuszowy Rok Ignacjański jest więc okazją, aby przedstawić istotę *Ćwiczeń duchowych* oraz podkreślić ich wielkie znaczenie dla rozwoju duchowego wielu chrześcijan zarówno w przeszłości, jak i współcześnie. Mała książeczka *Ćwiczeń* stała się bowiem narzędziem życia duchowego wielu pokoleń chrześcijan na całym świecie.

Ponieważ *Ćwiczenia duchowe* są owocem nawrócenia Ignacego, najpierw zostanie przybliżone jego życie, czas jego nawrócenia oraz czas i miejsce powstania zasadniczego zrębu *Ćwiczeń*. Następnie, w celu ukazania znaczenia *Ćwiczeń* dla rozwoju duchowego, zostaną przedstawione świadectwa osób, które odprawiły rekolekcje ignacjańskie.

Ćwiczenia duchowe owocem nawrócenia św. Ignacego Loyoli

Święty Ignacy Loyola (1491-1556), wielki mistyk, autor *Ćwiczeń duchowych* (zob. Loyola, 2002)¹ i założyciel Towarzystwa Jezusowego należał do rodziny „niezwykle znamienitej i wielowiekowej” (Ribadeneira, 1998), pochodził z jednego z najznakomitszych baskijskich rodów szlacheckich w prowincji Guipúzcoa. Jego rodzice byli nie tylko szlachetnie urodzonymi, należącymi do arystokracji (*Parientes mayores*), ale przede wszystkim ludźmi głęboko wierzącymi.

W młodości, na rodzinnym zamku w Loyoli (1491-1507), Iñigo (takie było jego imię otrzymane na chrzcie świętym, później zmienił je na Ignacy) uzyskał gruntowne wychowanie w pobożności i szlachetności: „Ignatius Loyola [...] nobili ac primario loco, familia, parentibus ortus est. Pueritiam domi exegit sub parentum ac pedagogi cura, pie ac nobiliter educatus” (Nadal, 1951). Po przedwczesnej śmierci matki (z domu Maria Sánchez de Licona) oraz po śmierci ojca Beltrána Yáñeza de Loyola (1507) młody Iñigo nie wybrał życia w służbie wojskowej czy w stanie duchownym, ale karierę życia dworskiego i rycerskiego. Jak zauważa Cándido de Dalmases, „nie miała to być kariera wojskowa w Neapolu lub we Flandrii ani też podbój Ameryki, jak w przypadku niektórych braci. Nie chodziło też o stan duchowny, który wybrał Pedro López. Przeznaczeniem Iñiga miało być życie dworskie na służbie wysokich urzędników państwowych” (Dalmases, 2002, s. 28).

Najpierw uczył się dworskich manier na dworze wielkiego podskarbiego w Arévalo, znanego szlachcica kastyljskiego Juana Velázqueza de Cuéllar, zażyłego przyjaciela i krewnego Loyolów, u którego przebywał od 1507 do 1517 roku. W tym czasie, zdaniem wybitnego biografy życia św. Ignacego Loyoli, Piotra de Leturii, „krystalizowała się w jego duszy głębia uprzejmości i dworskiej elegancji, która została zainicjowana już w rodzinnym zamku” (Leturia, 1949, s. 74).

Po śmierci wuja Juana Velázqueza de Cuéllar (12 sierpnia 1517 r.) Iñigo udał się na dwór księcia Nájery – don Antonia Manrique de Lara, wicekróla Nawarry. Ten przyjął go na służbę w charakterze dworzanina książęcego. Tak więc „po dziesięciu mniej więcej

¹ Odtąd dzieło to będę cytował w tekście z podaniem skrótu ĆD i dodaniem odpowiedniego numeru.

latach spędzonych na dworze kastylijskim w służbie wysokiego urzędnika królewskiego Iñigo przeszedł na służbę innej ważnej osobistości” (Dalmases, 2002, s. 33). Spędził tam cztery lata, do 1521 roku. W tym czasie „elegancki i wesoły młodzieniec, który lubił piękne stroje i dobre życie”, oddawał się „grom, kobietom, pojedynkom i broni” (Ribadeneira, 1943, s. 1). Jan de Polanco, późniejszy sekretarz Ignacego Loyoli jako przełożonego generalnego Towarzystwa Jezusowego, komentując dworskie życie młodego Iñigo, zauważył, że „choć był on przywiązany do religii, nie żył według zasad wiary i nie powstrzymywał się od grzechów. Szczególnie zaś oddawał się grom hazardowym, miłostkom i pojedynkom” (Polanco, 1943, s. 154).

Karierę życia dworskiego i rycerskiego Iñigo z Loyoli niespodziewanie przerwała kula armatnia, która podczas bitwy Hiszpanów przeciwko Francuzom pod Pampeluną roztrzaskała mu nogę. Jak sam wyznaje: „Kula z działa ugodziła go w nogę i zdruzgotała ją zupełnie. A ponieważ kula przeszła mu pomiędzy nogami, więc i druga noga była też ciężko zraniona” (Loyola, 2018, nr 1). To przełomowe wydarzenie w życiu Iñigo, które było początkiem jego prawdziwego nawrócenia, miało miejsce w Pampelunie, 20 maja 1521 roku. W rodzinnej Loyoli, gdzie został przyniesiony, stan jego zdrowia pogarszał się i był bliski śmierci. Jak czytamy w *Autobiografii*: „Lekarze nie mieli już wielkiej nadziei ocalenia go” (Loyola, 2018, nr 3). Jednak „spodobało się Panu naszemu sprawić, że o północy (poprzedzającej uroczystość świętych Apostołów Piotra i Pawła) zaczął się czuć lepiej” (Loyola, 2018, nr 3). Podczas długiej rekonwalescencji niejako z nudów sięgnął po lekturę *Życia Chrystusa* i *Żywotów Świętych*. Były to jedyne księgi, jakie znajdowały się wtedy w rodzinnym zamku. Pod ich wpływem postanowił porzucić dotychczasowe życie dworskie i rycerskie, aby wybrać życie pustelnicze. Pragnął bowiem naśladować świętych, jak na przykład św. Dominika czy św. Franciszka. Jedynym jego pragnieniem było „udać się do Jerozolimy i praktykować takie biczowania i takie posty, jakich pragnie serce hojne i rozpalone miłością” (Loyola, 2018, nr 9).

Po odzyskaniu zdrowia i po pierwszych doświadczeniach rozeznawania duchów, choć tego jeszcze nie rozumiał, wyruszył z Loyoli i przybył do Sanktuarium Matki Bożej w Montserratcie 21 marca 1522 r., aby tam odbyć trzydniową spowiedź z całego życia i w ten sposób przygotować się na dalszą pielgrzymkę. Po spowiedzi i całonocnym czuwaniu przed figurą Matki Bożej (24/25 marca 1522) przybył do pobliskiej Manresy (25 marca 1522 r.). Sam wyznał, że „zamierzał tam zatrzymać się przez kilka dni w szpitalu; chciał bowiem zanotować kilka rzeczy w swej książeczce” (Loyola, 2018, nr 18). W rzeczywistości pobyt w Manresie trwał prawie jedenaście miesięcy (marzec 1522 – luty 1523 r.), podczas którego powstały *Ćwiczenia duchowe*.

W czasie pobytu Ignacego w Manresie Hugo Rahner SJ wyróżnia trzy zasadnicze okresy: „Spokojny okres początkowy; okres nocy duchowej i udręki; wreszcie okres oświeceń o Trójcy Przenajświętszej, czyli wejście w mistykę o wyraźnie trynitarnym charakterze” (Rahner, 1991, s. 74). Przeżycia Ignacego podczas tych trzech okresów, łącznie z wcześniejszym pobytem Ignacego w Loyoli, miały wielki wpływ na powstanie *Ćwiczeń duchowych*. Jednak największy wpływ na powstanie ich zasadniczego zrębu miał trzeci okres pobytu Ignacego w Manresie. Jednomyślnie potwierdzają to pierwsi

towarzysze Ignacego – Jakub Laynez, Jan Alfons de Polanco, Hieronim Nadal i Piotr Ribadeneira (zob. *Sancti Ignatii de Loyola*, 1969, s. 28). W tym czasie doświadczył bowiem wielu łask mistycznych, z których największą było wielkie oświecenie mistyczne (*magna illustratio*) nad rzeką Cardoner. Dzięki niemu Ignacy

[...] zrozumiał i poznał wiele rzeczy tak duchowych, jak i odnoszących się do wiary i wiedzy. A stało się to w tak wielkim świetle, że wszystko wydawało mu się nowe [...]. Otrzymał wtedy tak wielką jasność dla umysłu i do tego stopnia, że jeśli rozważy całe życie swoje aż do 62. roku życia i jeśli zbierze razem wszystkie pomoce otrzymane od Boga, i wszystko to, czego się nauczył, i choćby to wszystko zebrał w jedno, to i tak nie sądzi, żeby to wszystko dorównało temu, co wtedy otrzymał w tym jednym przeżyciu. Stało się to w ten sposób, że w umyśle jego pozostała taka jasność, iż mu się wydawało, że stał się innym człowiekiem i że posiada inny umysł niż ten, który miał przedtem (Loyola, 2018, nr 30).

Na podstawie analiz źródeł *Ćwiczeń duchowych* (zob. Ruiz, 1997) możemy stwierdzić z dużym prawdopodobieństwem, że w Manresie powstały takie części *Ćwiczeń*, jak: ogólny zarys *Fundamentu* (por. ĆD 23) (zob. Ruiz, 1977), rachunek sumienia szczegółowy (por. ĆD 24-31), rachunek sumienia ogólny wraz z zasadami moralnymi niezbędnymi do rozróżniania pomiędzy grzechem śmiertelnym a grzechem lekkim (por. ĆD 32-34), medytacje i kontemplacje czterech tygodni *Ćwiczeń* (por. ĆD 45-237), wraz z trzema sposobami modlitwy (por. ĆD 238-260) i z zastosowaniem zmysłów – zwłaszcza medytacje o wołaniu Króla Przedwiecznego (por. ĆD 91-100) i o dwóch sztandarach (por. ĆD 136-148), podstawowe elementy reguł rozeznawania duchów, „bardziej stosowne na okres pierwszego tygodnia [*Ćwiczeń*]” (ĆD 313-327) oraz niektóre reguły pomocne do dokonania dobrego wyboru (por. ĆD 169-189) (zob. Arzubialde, 2009; Boullaye, 1945; Calveras, 1948). Natomiast w Manresie „brakowało pierwszych dwudziestu adnotacji i innych reguł rozsianych w różnych miejscach *Ćwiczeń*, zwłaszcza tych, które umieszczone są na końcu książeczki. Wszystko, co zostało napisane w Manresie, wciąż było wyglądane i udoskonalane w oparciu o kolejne doświadczenia” (Loyola, 2013, s. 31).

Pozostałe części *Ćwiczeń duchowych* powstawały podczas pobytu Ignacego w Paryżu (1528-1535) oraz później we Włoszech (1535-1541). Według ojca Nadala we Włoszech, w latach 1537-1539, Ignacy „ukończywszy studia, zebrał swoje pierwsze notatki (*delibationes*), wiele z nich uzupełnił, wszystkie uporządkował (*digessit*) i przedstawił Stolicy Apostolskiej, aby je zbadała i oceniła” (*Fontes narrativi*, 1943, s. 319). Natomiast w Rzymie, w latach 1539-1541, św. Ignacy dokonał ostatecznego uzupełnienia i całkowitego przeglądu książeczki *Ćwiczeń*. Były one „poprawiane w Rzymie aż do 1540 roku. Od 1541 roku istnieje pierwsza redakcja wersji łacińskiej (*versio prima latina*), która zawiera całościowy i definitywnie uporządkowany tekst *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego” (Loyola, 2013, s. 131). Oficjalny tekst *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli został zatwierdzony przez papieża Pawła III uroczystym brewe *Pastoralis officii cura* 31 lipca 1548 roku.

Znaczenie *Ćwiczeń duchowych* dla rozwoju duchowego i ich praktyka

Cel, jaki św. Ignacy nakreślił w *Ćwiczeniach duchowych*, to wychowanie rekolektanta do wzajemnej i we wszystkim miłości z Bogiem, do „wewnętrznego poznania tyłu i tak wielkich dóbr otrzymanych [od Boga], abym w pełni przejęty wdzięcznością mógł we wszystkim miłować Jego Boski Majestat i służyć Mu” (ĆD 233; por. ĆD 1, 21). Aby osiągnąć taki cel, św. Ignacy prowadzi rekolektanta przez różne etapy życia duchowego. Na początkowym etapie, zwanym *Fundamentem* (por. ĆD 23), autor *Ćwiczeń* wychowuje rekolektanta do głębszego zrozumienia ostatecznego celu życia człowieka, którym jest budowanie relacji z Bogiem w Jezusie Chrystusie. Na etapie tak zwanego pierwszego tygodnia *Ćwiczeń* (por. ĆD 45-72) św. Ignacy wychowuje rekolektanta do poznania przeszkody w jego relacji z Bogiem, którą jest grzech, do otwarcia się na bezgraniczne miłosierdzie Boga Zbawiciela i do zdecydowanej poprawy swojego życia. Na etapie drugiego tygodnia *Ćwiczeń* (por. ĆD 91-189) rekolektant czuje się zaproszony przez Jezusa do przyjęcia Jego miłości przyjacielskiej i do odpowiedzi miłością na Miłość, do naśladowania Jezusa w takim stanie życia czy reformie obecnego stanu, jaki On wskaże. Trzeci tydzień *Ćwiczeń* (por. ĆD 190-217) wychowuje rekolektanta do przyjmowania miłości Jezusa cierpiącego i umierającego na Krzyżu oraz do naśladowania Go w trudnych, wręcz śmiertelnych okolicznościach życiowych. Podczas czwartego tygodnia *Ćwiczeń* (por. ĆD 218-229) rekolektant wychowywany jest od przyjmowania od Jezusa Zmartwychwstałego miłości przemieniającej oraz do dzielenia się radością Zmartwychwstałego z innymi. Całość tego dynamicznego procesu duchowego zwraca ostatnie ćwiczenie rekolekcji ignacjańskich – *Kontemplacja pomocna do uzyskania miłości*, która wychowuje rekolektanta do wzajemnej miłości z Bogiem „we wszystkim”. Rekolektant prosi w niej, aby „w pełni przejęty wdzięcznością” za dary Miłości mógł „we wszystkim” kochać i służyć Miłości (ĆD 233) (zob. Królikowski, 2005; Królikowski 2016).

Święty Ignacy, podkreślając znaczenie *Ćwiczeń duchowych*, napisał w liście z Wenecji, dnia 16 listopada 1536 roku, do swojego spowiednika i kierownika duchowego w Alkali i Paryżu ks. dr. Emanuela Miona: „*Ćwiczenia* są najlepszą rzeczą, jaką w tym życiu mógłbym pomyśleć, poczuć i zrozumieć, a służą zarówno temu, żeby człowiek mógł osobiście wiele z nich skorzystać, jak i po to, żeby mógł przynieść owoc wobec innych ludzi, doskonaląc ich i pomagając im robić wielkie postępy [duchowe]” (Loyola, 2017, s. 36). Zaś św. Franciszek Salezy, zmarły w 1622 roku (74 lata po zatwierdzeniu *Ćwiczeń*), powiedział, że książeczka *Ćwiczeń* św. Ignacego przyczyniła się do zrodzenia większej liczby świętych, aniżeli jest w niej liter (zob. Loyola, 2013, s. 110). Papież Pius XI w encyklice *Mens nostra* (1929), poświęconej pochwałę *Ćwiczeń*, podkreślał, że w sercach wielu ludzi wzbudziły one „wielkie owoce świętości” (Pius XI, 1929, s. 703). Według Jeana Baptisty de Caussette’a „*Ćwiczenia* są jedną z najcenniejszych książek napisanych przez człowieka, ponieważ [...] przyczyniły się do największej liczby nawróceń i świętych” (Caussette, 1879, s. 455). Ignacio Casanovas, jeden z największych komentatorów *Ćwiczeń duchowych*, powiedział, że „*Ćwiczenia* są dziełem o najwyższej wartości, jakie mogą istnieć na tym świecie [...]; księgą pełną życia i niezwykle

praktyczną, ukierunkowaną na doświadczenie. Jezus Chrystus jest w niej mistrzem, modelem i samym życiem” (Casanovas, 1945, s. 23, 29).

W naszych czasach co roku na świecie odprawia rekolekcje ignacjańskie około dwa miliony osób (zob. Basabe, 1956; Loyola, 2013, s. 109). Gdyby dołączyć do nich odprawiających je w życiu codziennym, to ich liczba przekraczałaby siedem milionów (Loyola, 2013, s. 109). W Polsce, w funkcjonujących dzisiaj dziesięciu jezuickich domach rekolekcyjnych, *Ćwiczenia duchowe* odprawia kilkanaście tysięcy osób rocznie (Augustyn, 2013, s. 7-8).

Istnieje wiele świadectw zachowanych w kronikach domów rekolekcyjnych lub opublikowanych w różnych źródłach (m.in. korespondencji), które mówią o doświadczeniach rekolektantów podczas odprawiania ćwiczeń. Są to świadectwa poruszające. Pewien ksiądz z Werony, dr Gesti, pisał do św. Ignacego: „Wiele łask otrzymałem z ręki naszego Pana dzięki Jego nieskończonej dobroci, ale jedną z tych, którą wyraźniej czuję i bardziej ją sobie cenię [...], jest ta, że dał mi przeżyć *Ćwiczenia*, które przez Wielebnego Ojca przekazał swojej oblubienicy Kościołowi świętemu” (*Sancti Ignatii de Loyola*, 1904, s. 233-234). Dr Bartolomé Torres, sławny wykładowca na Uniwersytecie w Sigüenza, a potem biskup Wysp Kanaryjskich, który dwa razy odprawiał *Ćwiczenia* – w 1550 i w 1551 roku, tak pisał:

Jestem przed Bogiem świadkiem tej prawdy, że studiując przez trzydzieści lat i przez wiele lat czytając teologię, przez cały ten czas nie poznałem jej tak bardzo dla mojego upragnionego pożytku, jak gdy mnie jej uczono w domu Towarzystwa Jezusowego (w Alkali) podczas odprawianych rekolekcji, i to w przeciągu niewielu dni (Iparraguirre, 1946, s. 114-115).

Niezwykle znaczenie *Ćwiczeń duchowych* potwierdzają nie tylko świadectwa sprzed wieków, ale także świadectwa rekolektantów naszych czasów. We wprowadzeniu do krytycznego, najnowszego wydania dzieł (*Obras*) św. Ignacego Loyoli (zob. Loyola, 2013, s. 113-114)² znajdujemy między innymi świadectwo dwudziestosiedmioletniego kierowcy, który zanotował: „Znalazłem siły, aby z radością dźwigać krzyż mojego życia”. Pracownik fizyczny kończy swoje świadectwo słowami: „Po powrocie do domu i uściśnięciu się z mamą powiem jej: Szczęście, o którym nam mówiłaś, już go doświadczyłem. Jestem szczęśliwy. Chcę to powiedzieć całą mocą. To, czego świat nie mógł mi dać, otrzymałem w domu rekolekcyjnym w ciągu pięciu dni. Jestem szczęśliwy”. Pewien mechanik napisał: „To już piąty raz, jak odprawiam rekolekcje. Są one najlepszym pożywieniem dla duszy. Widzę, że od sześciu lat, kiedy zacząłem je odprawiać, radykalnie zmieniły moje życie i odtąd w moim domu oddycham pokojem i harmonią”. Pewien młody mężczyzna zauważa: „Od tych rekolekcji oczekiwałem jedynie poprawy, która i tak pewnie nie trwałaby długo. Tymczasem żadna rewolucja nie wpłynęłaby bardziej na moje wnętrze”. Pewien student zaświadcza: „Przeżyłem najszczęśliwsze godziny mojego życia”. Oficerowie, w większości pułkownicy, tak napisali: „*Ćwiczenia* te są zdolne skruszyć

² Inne świadectwa rekolektantów możemy znaleźć w: Arellano, 1954.

nawet kamienie”. „Nigdy nie byłem tak blisko Pana Boga”. „Każda minuta przeżyta na tych rekolekcjach jest jak cały rok poza nimi”. Pewien marynarz napisał: „To kurs przygotowujący do wejścia w życie”. Znany psycholog stwierdził, że *Ćwiczenia* są „najlepszą ze wszystkich inicjatyw dotyczących troski i formacji osób” (zob. Stradelli, 1936). Inna osoba zaświadcza, że *Ćwiczenia* „tak jak kuźnia wzniesają w nas ogień miłości do Jezusa Chrystusa i upodabniają nas do Niego; i tak jak sanatorium nas leczą i uzdrawiają”. Pewien urzędnik odkrył w *Ćwiczeniach* „niezwykle głęboki sposób badania duszy”. Natomiast znany profesor wyraził się następująco: „Ten święty dom rekolekcyjny jest szkołą świadków Chrystusa. Zaś *Ćwiczenia* są mistrzynią żywego świadectwa Ewangelii” (Loyola, 2013, s. 114).

Również rekolektanci jezuickich domów rekolekcyjnych w Polsce dają piękne świadectwa przeżytych rekolekcji ignacjańskich (zob. Królikowski, 2018, s. 52-54). Spośród osób odprawiających *Fundament Ćwiczeń* pewien mężczyzna tak napisał: „Był to czas odkrywania piękna Jego niepojętej miłości. Był to czas położenia fundamentu, jedyne-go, na którym mogę budować”³. Ktoś inny napisał: „Pierwszy raz od dawna poczułam się szczęśliwa”. „Przyjechałam zrozpaczona, odjeżdżam z nadzieją i pokojem w sercu. Bóg mnie naprawdę kocha!”. Pewna kobieta, odprawiająca pierwszy tydzień *Ćwiczeń* tak napisała: „Cały ten czas od pierwszego dnia, aż do stanięcia w sakramencie spowiedzi przed Miłosiernym Ojcem, był najgłębszą spowiedzią mojego życia”. Inna dodaje: „Dziękuję Ci Jezu za to, że jesteś Dobrym Pasterzem. Przyprowadziłeś mnie tutaj jak zbłąkaną owcę, by opatrzyć moje rany. Uwielbiam Cię”. Kobieta, odprawiająca drugi tydzień *Ćwiczeń* napisała: „Dziękuję, Panie, za dar tych rekolekcji, przez które pokazałeś mi swoją wielką miłość i uczysz mnie kochać codziennością”. Inna dodaje: „Od tych rekolekcji świadomie i jako wolna osoba odpowiedziałam na Boże wezwanie. To, czego On dokonał we mnie, nie mieści się ani w głowie, ani w sercu. Niech się święci Jego Imię!”. Uczestniczka trzeciego tygodnia *Ćwiczeń* napisała: „W tym świętym czasie moja droga skrzyżowała się z Drogą Odkupiciela. Spotkał mnie, z Nim zaczynam nowe życie”. Inna wyznaje: „Odkryłam Ciebie jako Miłość cierpliwą, łaskawą, nieunoszącą się gniewem, która wszystko znosi, wszystko przetrzyma, wszystkiemu wierzy, we wszystkim pokłada nadzieję. Twoja miłość nigdy nie ustaje pomimo moich słabości, upadków, lęków, niepowodzeń, niewierności. Dziękuję”. Kobieta odprawiająca wszystkie tygodnie rekolekcji ignacjańskich tak wspomina czwarty tydzień *Ćwiczeń*: „Tydzień czwarty i przeżycie utrwalającej owoce *Ćwiczeń* syntezy wprowadziły mnie na drogę kontemplacji ewangelicznej w codzienności oraz w praktykę wieczornego rachunku sumienia opartego na dziękczynieniu za łaski dnia” (Elżbieta, 2002, s. 156). Zaś rekolektant, który odprawił całe *Ćwiczenia*, wyznaje: „Odprawienie *Ćwiczeń* było dla mnie ogromnym doświadczeniem życiowym. Rozpocząłem je na drugim roku studiów. [...] Owoce czterech tygodni wyposażają w bagaż przemyśleń i postanowień, które mają wystarczyć na całe życie

³ To, jak i dalsze świadectwa pochodzą z Księgi pamiątkowej Domu Rekolekcyjnego pw. św. Józefa w Czechowicach-Dziedzicach (2017).

[...]. Dziś patrzę z perspektywy wielu lat, które minęły, i wiem, że warto było przeżyć spotkanie z *Ćwiczeniami duchowymi*" (Marek, 2002, s. 154).

Pewien kapłan napisał: „Doświadczenie trzydziestodniowych rekolekcji ignacjańskich było dla mnie wielką łaską. Pan Bóg działał w nich z jednej strony bardzo hojnie, z drugiej – zaskakująco. W jasny i mocno odczuwalny sposób doświadczyłem tego już w pierwszym tygodniu *Ćwiczeń*. Podczas jednej z rozmów z kierownikiem duchowym powiedziałem nawet, że gdybym miał wyjechać z rekolekcji po czterech dniach, byłbym już całkowicie usatysfakcjonowany. Pan Bóg na tym jednak nie poprzestał. Wciąż dawał więcej i więcej...” (Wyrzykowski, 2014, s. 151). Siostra zakonna także po odprawieniu trzydziestodniowych rekolekcji ignacjańskich napisała: „Teraz, po odbyciu rekolekcji, widzę, że życie smakuje mi inaczej. Zaczynam w większym stopniu dostrzegać sens tego, co mnie spotyka. Nie tylko tego, co dobre i przyjemne, lecz także tego, co trudne i bolesne. Moje serce wypełnia ogromna wdzięczność Bogu i ludziom za to, że mogłam uczestniczyć w tych rekolekcjach” (Siuta, 2015, s. 135).

Zakończenie

O niezwykłej popularności i aktualności *Ćwiczeń* świadczą nie tylko liczby (5 tysięcy wydań, tłumaczenie na 20 języków, ponad 400 komentarzy, ponad 4 miliony egzemplarzy), ale przede wszystkim świadectwa osób, które je odprawiły. To, co jest wspólne dla tych świadectw, to doświadczenie Bożej dobroci ponad miarę, ponad oczekiwania. Doświadczenie to zaś pozwala inaczej spojrzeć na przeszłość, ale przede wszystkim na przyszłość, która jawi się jako pełna nadziei i sensu. Rekolektanci po odprawieniu *Ćwiczeń* widzą przed sobą nowe życie, czują się odrodzeni, doświadczają smaku życia. Pogłębiona relacja z Bogiem staje się dla nich źródłem zmiany życiowej optyki. Można zatem stwierdzić, że uczestnicy rekolekcji ignacjańskich reprezentujący różne grupy społeczne i różne profesje przeżyli dzięki *Ćwiczeniom duchowym* św. Ignacego Loyoli wewnętrzną przemianę. Miała ona swoje implikacje nie tylko dla rozwoju duchowego, ale również dla życia zawodowego czy zmiany życiowych priorytetów.

Przywołane świadectwa stanowią zaledwie niewielki wycinek obrazu rzeczywistości ruchu rekolekcyjnego opartego o *Ćwiczenia duchowe* św. Ignacego Loyoli. Mogą one jednak stać się zachętą zarówno do skorzystania z tego wielkiego skarbu Kościoła, jak również do hojnego i wielkodusznego dawania *Ćwiczeń* współczesnym chrześcijanom, wykorzystując wszelkie formy ich adaptacji do kondycji duchowej dzisiejszych rekolektantów i jednocześnie dochowując wierności metodzie udzielania ich według zamysłu św. Ignacego Loyoli. Ten wstępny rekonesans narracji osób, które odprawiły *Ćwiczenia duchowe*, może stanowić punkt wyjścia do pogłębionych badań nad znaczeniem rekolekcji ignacjańskich dla duchowego rozwoju współczesnego człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Arellano, T. (1954). Defensa de las tandas de cinco días. *Manresa*, 26, 187-206.
- Arzubialde, S. (2009). *Ejercicios Espirituales de S. Ignacio. Historia y Análisis*. Sal Terrae.
- Augustyn, J. (2013). *Ćwiczenia duchowne w praktyce. Uwagi odnoszące się do udzielania i odprawiania Ćwiczeń duchownych św. Ignacego Loyoli z pełnym milczeniem i indywidualnym prowadzeniem*. Wydawnictwo WAM.
- Basabe, E. (1956). Expansión de los Ejercicios en la Iglesia. *Miscelánea Comillas*, 14(25), 327-382.
- Boullaye, H.P. de la. (1945). *Les étapes de rédaction des Exercices*. Beauchesne.
- Calveras, J. (1948). Los „Confesionales” y los Ejercicios espirituales de San Ignacio. *Archivum Historicum Societatis Iesu*, 17, 51-101.
- Casanovas, I. (1945). *Comentario y explicación de los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola* (t. 1). Balmes.
- Caussette, J.B. de. (1876). *Mélanges oratoires: oraisons funèbres, panégyriques et autres discours de circonstances*. Alfred Vromant Éditeurs.
- Dalmases, C. de. (2002). *Ignacy Loyola. Życie i dzieło* (B. Steczek i A. Wolanin, tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Elżbieta. (2002). Wyjechałam uwolniona od uprzedzeń. *Życie Duchowe*, 29, 156.
- Fontes Narrativi de S. Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis*. (1943-1965). Monumenta Historica Societatis Iesu.
- Iparraguirre, I. (1946). *Historia de la práctica de los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola. Práctica de los Ejercicios Espirituales de San Ignacio en la vida de su autor (1522-1556)* (t. 1). Bibliotheca Instituti Historici Societatis Iesu.
- Królikowski, W. (2005). *Duchowy rozwój. Dynamika Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*. Wydawnictwo WAM.
- Królikowski, W. (2016). Droga do Miłości. Kierownictwo duchowe według metody Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli. W: A. Królikowska, M. Łątkowski i B. Topij-Sempińska (red.), *Dzieło chwali Mistrza. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Irenie Popiołek z okazji 50-lecia pracy artystycznej oraz pracy pedagogicznej* (s. 277-301). Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM.
- Królikowski, W. (2018). *Adnotacje do Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli. Studium teologiczno-pastoralne*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
- Leturia, P. (1949). *El gentil hombre Iñigo López de Loyola*. Labor.
- Loyola, I. (2002). *Ćwiczenia duchowne* (M. Bednarz, tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Loyola, I. (2013). *Obras*. Biblioteca de Autores Cristianos Maior.
- Loyola, I. (2017). *Listy wybrane* (K. Jachimowska-Małkiewicz, R. Skórka i S. Filipowicz, tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Loyola, I. (2018). *Opowieść Pielgrzyma. Autobiografia* (M. Bednarz, tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Marek. (2002). Diament z popiołów codzienności. *Życie Duchowe*, 29, 154.
- Monumenta Ignatiana. Sancti Ignatii de Loyola, Societatis Iesu fondatoris, Epistolae et Instructiones*. (1903-1911). Monumenta Historica Societatis Iesu.
- Nadal, H. (1951). *Apologia contra censuram facultatis theologiae parisiensis*. W: *Fontes narrativi de sancto Ignatio de Loyola* (t. 2). Monumenta Historica Societatis Iesu.
- Pius XI. (1929). Encyklika „Mens nostra”. *Acta Apostolicae Sedis* 21, 689-706.
- Polanco, I. (1943). *Summarium Hispanicum de origine et progressu Societatis Iesu*. W: *Fontes narrativi de S. Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis* (t. 1). Monumenta Historica Societatis Iesu.
- Rahner, H. (1991). *Geneza i duch pobożności ignacjańskiej* (M. Bednarz, tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Ribadeneira, P. de. (1943). La vida del Padre Ignacio de Loyola. W: *Fontes narrativi de S. Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis* (t. 1). Monumenta Historica Societatis Iesu.

- Ribadeneira, P. de. (1998). *Vita di Sant'Ignazio di Loyola* (B. Sorge i M. Bruschi, red.). Claudio Gallone Editore.
- Ruiz Jurado, M. (1977). Hacia las Fuentes del principio y fundamento de los Ejercicios. *Gregorianum* 58, 727-756.
- Ruiz Jurado, M. (1997). El texto de los Ejercicios de San Ignacio. *Manresa* 69, 171-186.
- Sancti Ignatii de Loyola. Societatis Iesu fundatoris. Epistolae et Instructiones* (t. 2). (1904). Monumenta Ignatiana.
- Sancti Ignatii de Loyola, Exercitia Spiritualia*. (1969). *Textuum antiquissimorum nova editio lexicon textus hispani, opus inchoavit Iosephus Calveras S.I., absolvit Candidus de Dalmases S.I.* (t. 100). Monumenta Historica Societatis Iesu. Institutum Historicum Societatis Iesu.
- Siuta, E. (2015). Owoc rekolekcji trzydziestodniowych. *Życie Duchowe*, 81, 135.
- Stradelli, A. (1936). *Per la pace individuale e sociale*. Società Industriale Grafica Fedetto & C.
- Wyrzykowski, S. (2014). Trzydzieści dni przed Panem. *Życie Duchowe*, 77, 151.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>